

Polisens uppfattningar samt orsaker till ungdomars narkotikaanvändning på Åland

En fenomenografisk undersökning gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland

Ida Sjölander

05/2022

REFERAT

Ida Sjölander: "Polisens uppfattningar samt orsaker till ungdomars narkotikaanvändning på Åland". En fenomenografisk undersökning gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland.

Lärdomsprovets form: Undersökande

Offentlighetsgrad: Offentlig

Handledare: Sabina Jordan, Wennqvist Lotta

Examen: Polis (YH)

Syftet med undersökningen är att ta reda på ifall narkotikaanvändningen bland ungdomar uppfattas ha ökat på Åland mellan åren 2011—2021 enligt polisen, och eventuella orsaker till detta. Syftet är även att undersöka ifall rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom har ökat på Åland mellan åren 2011—2021 eftersom en eventuell ökning kan indikera på att även narkotikaanvändningen har ökat.

I undersökningen har jag huvudsakligen använt mig av en fenomenografisk forskningsmetod, i vilken jag studerat individers uppfattningar och erfarenheter kring ett fenomen. Materialinsamlingen har skett med hjälp av halvstrukturerade kvalitativa intervjuer i vilka jag intervjuat tre polismän från Ålands polismyndighet. Informanterna som intervjuades arbetar inom olika områden som befäl, med ungdomsverksamhet och med narkotika.

I teorikapitlet behandlas teori kring hur en individ börjar använda narkotika, undersökningar gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland och statistik gällande rattfylleri och grovt rattfylleri relaterat till narkotika på Åland

Resultatet av undersökningen visar att polisens uppfattning är att narkotikaanvändningen bland ungdomar har ökat på Åland. Orsaker till den ökade narkotikaanvändningen beror främst på att ungdomarna har fått en mer positiv attitydförändring gentemot narkotika, främst cannabisanvändningen. Andra faktorer är att narkotika är mera lättillgänglig nuförtiden. Ungdomarna vet vilka människor de skall fråga för att få tag på narkotika och information om ämnet finns på internet. Föräldrars skilsmässor och det att ungdomarna är sysslösa verkar också vara en bidragande faktor. Resultatet från undersökningen visade också att mängden rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom på Åland har varit ganska stabil mellan åren 2011—2021 eller till och med sjunkit i slutet på decenniet vilket ger resultatet att den ökade narkotikaanvändningen bland ungdomarna inte har något samband med antalet anmälningar som kommit till polisens kännedom gällande rattfylleri och grovt rattfylleri.

Sidantal: 32+1

Månad och år då granskningen skett: Maj 2022

Nyckelord

Ungdom, polis, Åland, narkotika, rattfylleri och grovt rattfylleri, statistik

REFERAT

Ida Sjölander: "Polisens uppfattningar samt orsaker till ungdomars narkotikaanvändning på Åland". En fenomenografisk undersökning gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland

This thesis is a: Theoretical thesis

Publicity degree: Public

Supervisors: Sabina Jordan, Wennqvist Lotta

Degree: Polis (YH)

The purpose of the survey is to find out if drug use among young people perceived to have increased on Åland islands between the years of 2011—2021, according to the police, and any reasons for this. The purpose is also to investigate whether cases of drunk driving and aggravated drunk driving that have come to the attention of the police have increased in Åland islands between the years of 2011—2021, as a possible increase may indicate that drug use also has increased.

In the study, I have mainly used a phenomenographic research method, by which I studied individuals' perceptions and experiences about a phenomenon. The material collection has taken place with the help of semi-structured cases of qualitative interviews in which I interviewed three police officers from the Åland islands Police Authority. The informants interviewed have various tasks such as being officers, and tasks concerning youth activities and drugs.

The theory chapter deals with theory about how an individual begins to use drugs, various studies regarding young people's drug use on Åland islands and statistics regarding drunk driving and aggravated drunk driving related to narcotics on Åland islands.

The results of the survey show that the police's perception is that drug use among young people has increased in Åland islands. Reasons for the increased use of drugs are mainly due to that young people have experienced a more positive change in attitudes towards drugs, mainly cannabis use. Other factors are that drugs are so readily available nowadays. Young people know what persons to ask to get drugs and information on the subject is available online. Parents that divorce and the fact that the young people are unemployed also seem to be a contributing factor. The results from the survey also showed that cases of drunk driving and aggravated drunk driving that came to the attention of the police on Åland islands have been fairly stable during 2011—2021 or even decreased at the end of the decade, which gives the result that the increased drug use among young people is not related to the number of reports that has come to the attention of the police.

Sidantal: 32+1

Månad och år då granskningen skett: May 2022

Nyckelord

Youths, cop, Åland Islands, drugs, drunk driving & aggravated drunken driving, statistics

Begrepp

Centrala begrepp som används i undersökningen

Amfetamin: Amfetamin är ett centralstimulerande rusmedel vilket betyder att det påverkar hela nervsystemet. Amfetamin intas antingen oralt, genom sniffning eller genom injicering. Beroende på amfetaminets renhet, dosering och sättet hur man intar ämnet fås olika verkningar som t.ex. förhöjd vakenhet, eufori, ökad uthållighet, ökad energi och ökad sexualitet. (Stockholm, 2021.)

LSD: LSD tillhör gruppen hallucinogener, vilket betyder droger som kan ge hallucinationer och vanföreställningar som både syns, hörs och känns. LSD absorberas oftast in i något annat ämne som sedan läggs på tungan. Verkningar kan vara förändrade känslotillstånd, förändrade uppfattningar om tid och rum, flashbacks och återtrippar. (Ibid.)

GHB: Gammahydroxibutyrat förkortat GHB är ett ämne som förekommer naturligt i kroppen. GHB kan beskrivas som en klar, luktfri vätska som avger en saltig smak vid intagning. Narkotikan kan även förekomma i andra former som pulver eller tablett. Intaget av GHB kan efterlikna effekten vid intagning av alkohol, användaren kan bli upprymd, orolig, aggressiv, förvirrad, stökig eller hyperaktiv. (Ibid.)

Kokain: Kokain är en centralstimulerande substans som utvinns ur kokainbuskens blad. Kokain intas oftast genom sniffning eftersom substansen förekommer vanligast i pulverform. Pulvret kan även lösas upp och injiceras och användaren kan även tillverka crack som är en speciell form av kokain som går att röka. Ruset liknar amfetaminets och kroppsliga tecken på användning av kokain kan vara stora pupiller, tics i ansikte och hals, rinnande näsa och eksem runt näsborrarna. (Ibid.)

Ecstasy: Ecstasy eller MDMA som det också kallas är ett helsyntetiskt narkotikum som inte förekommer i naturen. Rent MDMA är ett ljus, kristallint pulver som allt som oftast intas oralt, i form av ecstasy tabletter. Efter intagning varar ruset mellan 1—3 timmar. MDMA har både centralstimulerande och hallucinogena egenskaper och kan ge verkningar såsom att man får ökad energi, upprymdhet, ångest, rastlöshet, oro och hallucinationer. Dessutom kan man känna sig glad, euforisk och pigg. (Ibid.)

Marijuana: Marijuana kommer ursprungligen från Cannabisväxten Cannabis Sativa och är den vanligaste narkotikan i världen. Marijuana innehåller torkade växtdelar, frön, blomskott och blad från plantan. I plantan finns det olika ämnen och kemikalier varutav ett av ämnena är THC, som gör att användaren kan bli hög. Cannabis intas genom att det röks vilket gör att verkan av narkotikan inleds

snabbt. Verknningar kan vara att användaren känner sig avslappnad, fnittrig, pratsam, kreativ och lugn. Fysiska tecken kan vara röda ögon, sötsug och muntorrhet. (Ibid.)

Hasch: Hasch kommer även från Cannabisplantan. Plantan producerar en klibbig kåda som tillsammans med bindemedel pressas samman till s.k. hasch-kakor. Kvaliteten och styrkan varierar eftersom det oftast blandas ut med andra produkter som mjöl, lakrits, hackat gräs m.m. Lukten från hasch har en sötaktig och lite från lukt. Verknningarna av hasch är densamma som THC. (Ibid.)

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
1.1 Syftet	2
1.2 Avgränsning	3
1.3 Tidigare forskning	3
2 MATERIAL OCH METOD	4
2.1 Kvalitativ forskning	4
2.1.1 Hermeneutik	5
2.1.2 Fenomenografi	5
2.2 Material och materialinsamlingsmetod	6
2.3 Analys av intervjuer	7
2.4 Forskningsetik	8
2.5 Reliabilitet och validitet	8
3 TEORIBAKGRUND	9
3.1 Stämplingsteorin	9
3.1.1 Föräldrarnas stämpling	10
3.1.2 Samhällelig stämpling	10
3.1.3 Sekundär avvikelse	11
3.1.4 Avvikelsespiralen	11
3.2 Narkotikakulturen bland ungdomar	12
3.3 Ålänningars narkotikaanvändning	14
3.3.1 Statistik över narkotikaanvändningen på Åland 2011—2016	14
3.3.2 Statistik över narkotikaanvändningen på Åland 2016—2021	16
3.4 Folkhälsans undersökning om droganvändning på Åland	18
3.5 Rattfylleri och grovt rattfylleri	19
3.5.1 Rattfylleri	20
3.5.2 Grovt rattfylleri	20
3.6 Narkotika i trafiken	21
3.7 Statistik gällande rattfylleri och grovt rattfylleri på Åland åren 2011–2021	22
4 RESULTAT	22
5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	29

1 INLEDNING

På Åland har ungdomar i åldern 18—24 år blivit allt mer liberala beträffande användningen av narkotika. Enligt Ålands statistik och Utredningsbyrå har tydliga förändringar i narkotikabruket skett mellan åren 2011—2021 i form av ökat läkemedelsbruk och mer regelbundet bruk av cannabis. Man kan även se att i slutet på 2021 har användningen av ecstasy, amfetamin och kokain blivit mer förekommande i åldersgruppen. Enligt en undersökning gjord av Folkhälsan på Åland 2021 framkom det ungdomar redan i högstadieåldern känner till någon som kan ge eller sälja narkotika åt dem och många av dessa elever hade även blivit erbjudna narkotika. Det har även framkommit att många ungdomar som åkte fast för rattfylleri på Åland var påverkade av annat än bara alkohol. (Ringbom-Fonsell, 2016.) (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2021.)

I samhället anses användningen av droger vara en trend som kommer och går i vågor, men ser man på brukandet av droger genom olika generationer, har experimenteringen av droger enbart ökat stegvis från en generation till en annan. Genom att inspektera olika generationer kan man se hur kulturella och samhällsliga förhållanden kring erfarenheter av narkotika har påverkat attityden gentemot narkotika hos dagens ungdomar. De värderingar som har blivit anammade i ungdomsåren blir oftast ganska oförändrade genom livet. Detta är ett mönster som kan ses gällande åsikter som finländare har gentemot illegala droger och hur farliga dessa droger är. Gällande trenderna kan man se att det har blivit allt vanligare att finländare under 40 år eller någon i vänskapskretsen experimenterar med illegala droger. Det har även visat sig att unga prövar på olika former av droger tillsammans med alkohol och farmaceutiska läkemedel. (Välfärd, 2020.)¹

Med tanke på tidigare undersökningar som gjorts kring ämnet vill jag undersöka om narkotikaanvändningen uppfattas ha ökat bland ungdomarna mellan åren 2011—2021 enligt polisen, och eventuella orsaker till detta. Jag vill även undersöka ifall anmälningar som kommit till polisens kännedom gällande rattfylleri och grovt rattfylleri har ökat på Åland mellan åren 2011—2021, eftersom en eventuell ökning även kan indikera på att ungdomars narkotikaanvändning har ökat. För att ta reda på detta kommer jag att ta fram statistik kring rattfylleri och grovt rattfylleri, men min egentliga undersökning kommer basera sig på empiri.

Jag har valt att undersöka ungdomars narkotikaanvändning på Åland som befinner sig i åldern 13—24 år (Ungdomsstyrelse, 2010) eftersom det endast har genomförts ett fåtal undersökningar kring ämnet

¹ Egen översättning

på den specifika platsen. Ifall undersökningen visar att narkotikaanvändningen har ökat bland ungdomarna på Åland kan undersökningen användas som en riktlinje inom vilka områden det eventuellt borde fokuseras på för att förhindra narkotikautvecklingen. Unga personers narkotikaanvändning är något som jag har varit intresserad av i några år. Med hjälp av undersökningen får jag svar på i vilken riktning utvecklingen har gått och ifall förebyggande arbete är något som jag i mitt kommande yrke borde satsa på.

1.1 Syftet

Syftet med min undersökning är att ta reda på ifall narkotikaanvändningen bland ungdomar uppfattas ha ökat på Åland mellan åren 2011—2021 enligt polisen, och eventuella orsaker till detta. Jag vill även undersöka ifall rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom har ökat på Åland mellan åren 2011—2021 eftersom en eventuell ökning kan indikera på att även narkotikaanvändningen har ökat på Åland.

Genom att jämföra intervjuaren mot tidigare undersökningar kring ungdomars narkotikaanvändning på Åland och statistik kring rattfylleri och grovt rattfylleri skall mina frågeställningar kunna besvaras. För att kunna genomföra den kvalitativa intervjun har tre polismän från Ålands Polismyndighet intervjuats, en konstapel som arbetar inom övervaknings- och alarmsektorn och som har som specialinriktning ungdomsverksamhet, en som arbetar inom narkotikagruppen och en som arbetar inom befälet. Orsaken till att jag valt att intervjua personer från olika områden är för att jag vill få ett så brett perspektiv som möjligt på orsaker till den eventuella förändringen. De som arbetar inom övervaknings- och alarmsektorn är oftast de som kommer i kontakt med påverkade människor först och kan därför ge en mer pragmatisk synvinkel på orsaker gentemot någon som arbetar i befälet. De som arbetar i befälet kanske har mer teoretisk kunskap i ämnet i och med att de i många fall har studerat längre.

Frågeställningar för undersökningen:

1. Har ungdomars droganvändning förändrats under det senaste decenniet på Åland ur polisens perspektiv?
2. Vilka faktorer har haft en betydande inverkan på droganvändningen bland ungdomar på Åland enligt polisen?

3. Har det skett förändringar under det senaste decenniet som gjort det lättare att misstänka att någon är påverkad av droger?

1.2 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa mitt lärdomsprov till Åland eftersom det endast gjorts ett fåtal undersökningar kring ämnet på den specifika platsen. Informationen som tas fram kommer förhoppningsvis även vara till nytta i framtiden ifall liknande undersökningar som tangerar ämnet genomförs.

I undersökningen avgränsas definitionen *ungdom* till att gälla ungdomar i åldern 13—24 år eftersom definitionen *ungdom* enligt ungdomsstyrelsen är en person som befinner sig inom den ålderskategorin. (Ungdomsstyrelse, 2010). Denna avgränsning har jag valt att göra på grund av att syftet med min undersökning är att jag vill ta reda på om användningen av narkotika har ökat bland ungdomar på Åland.

Jag har även avgränsat mitt lärdomsprov till att gälla rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom på Åland eftersom en eventuell ökning kan ge en indikation på att även ungdomars narkotikaanvändning har ökat. Det finns inte någon skild lagparagraf där någon döms för att ha kört under påverkan av narkotika, utan man döms enligt samma lagparagrafer som rattfylleri och grovt rattfylleri och detta presenteras noggrannare i avsnitt 3.5.1 och 3.5.2.

1.3 Tidigare forskning

Granqvist Camilla (2021) har i sin avhandling *Har narkotikaanvändningen ökat bland ungdomar i Helsingfors? – Polisens uppfattning om narkotikaanvändningen och sociala mediers påverkan på narkotikaanvändningen bland ungdomar i Helsingfors* undersökt ifall narkotikaanvändningen har ökat bland ungdomar i Helsingfors, och vilken polisens uppfattning är kring narkotikaanvändningen och hur sociala medier har påverkat minderårigas användning. Granqvists (2021) undersökning visar att det finns ett mörkertal som inte syns i statistiken gällande minderårigas narkotikaanvändning i Helsingfors gentemot polisens uppfattning och det har blivit mera socialt acceptabelt bland ungdomar att använda narkotika. I Granqvists (2021) undersökning framkommer det att narkotikaanvändningen har ökat märkbart bland ungdomarna mellan åren 2015—2019. Anledningen till ökningen är enligt ungdomarna för att det är så lätt att få tag på narkotika, speciellt via internet. Ungdomarna i Helsingfors vill även försöka uppnå en viss status och bli respekterade och för att uppnå detta ideal är de beredda att göra nästan vad som helst. (Granqvist, 2021.) Granqvists (2021) resultat har använts som underlag i mitt teorikapitel och jag återkommer till Granqvist i delkapitel 3.2.

Kim Selänniemi och Desiré Rönngren (2019) har i sin avhandling *Nej, detta kommer jag aldrig utsätta mig själv för* undersökt ungdomars attityder gentemot droger och droganvändning. Selänniemi och Rönngrens (2019) resultat visar att omgivningen som ungdomarna befinner sig i påverkar deras attityder gentemot narkotika och dess användning. I undersökningen framkommer det att det oftast är vännerna som är en avgörande faktor. Det är antingen de som introducerar drogerna eller de som uppmanar att avstå från drogerna. Undersökning visar även att familjebanden och skolan har en viss inverkan på ungdomarnas attityder gentemot droger. Använder någon inom familjen narkotika kan steget vara kortare att själv börja använda men det kan även ha en motsatt effekt som avskräcker ungdomar från att börja använda. Skolundervisningen om droger kan påverka på ett positivt sätt, men då skolan förhåller sig neutralt till droger så försummas chansen att kunna påverka ungdomarnas attityder gentemot droger. Undersökningen visade att ungdomar som hör en berättelse som väcker känslor har större inflytande gällande ungdomarnas attityder gentemot droger än då ämnet tas upp som ett vanligt lektionsupplägg. (Selänniemi & Rönngren, 2019.) Även Selänniemi och Rönngrens (2019) resultat är något som utnyttjas i teorikapitlet i min undersökning och jag återkommer till Selänniemi och Rönngren i delkapitel 3.2.

2 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel presenterar jag den kvalitativa metoden närmare eftersom det är den metoden jag huvudsakligen använt mig av i min undersökning. Kapitlet börjar med att jag presenterar studiens metodologiska utgångspunkter. Sedan presenterar jag material, insamlings- och analysmetoden och till sist, validitet, reliabilitet samt de etiska aspekterna.

2.1 Kvalitativ forskning

Genom att använda sig av kvalitativa forskningsmetoder vill man förstå det fenomen som undersöks ur aktörens egna perspektiv (Steinar Kvale, 2017, s. 54). Kvalitativ forskningsmetod betyder att man vill förstå människors sätt att resonera eller agera, särskilja eller urskilja olika handlingsmönster kring det fenomen som undersöks (Trost, 2010, s. 32). I och med att metoden ger en så preciserande beskrivning och stringens i tolkningen av meningens motsvarar detta exaktheten som den kvantitativa metoden ger. Jag valde att använda mig av en kvalitativ metod i denna undersökning eftersom jag vill förstå, tolka och analysera informanternas egna uppfattningar och erfarenheter kring ungdomars narkotikaanvändning på Åland. Om jag hade använt mig av en kvantitativ metod i undersökningen

skulle jag ha kunnat inrikta mig på en större grupp människor men då endast fått en överblick över ämnet och inte erhållit en lika djupgående analys som en kvalitativ metod ger.

2.1.1 Hermeneutik

Hermeneutik kan beskrivas som tolkningslära inom vilken man studerar, tolkar och försöker förstå grundförutsättningarna för den mänskliga existensen. Under 1600- och 1700-talet användes hermeneutik som en metod för att tolka bibeltexter och efter det även att tolka icke-religiösa texter. Under 1900-talet utvecklades hermeneutiken av Husserl, Heidegger och Gadamer till att bli en existentiell filosofi som syftar till en förståelse av livsvärlden och den mänskliga existensens grundförutsättningar. Då den mänskliga existensen kan tolkas genom språket anses det också att mänskliga handlingar och livsytringar skall kunna tolkas på samma sätt som språket. (Patel & Davidson, 2019, s. 32—33.)

Genom att använda sig av den hermeneutiska metoden närmar sig undersökaren undersökningsobjektet utifrån undersökarens egen subjektiva förståelse. Undersökaren som tolkar texten, i det här fallet intervjun, börjar med att läsa det transkriberade materialet och försöka förstå helheten av den för att sedan läsa olika delar av helheten och skapa sig en uppfattning av dessa. Undersökaren kan sedan pendla mellan dessa synsätt och förståelser för att sedan ställa dem i relation till varandra. På samma sätt kan undersökaren växla mellan intervjuarens och informantens synsätt för att skapa en förståelse för det undersökta problemet. (Patel & Davidson, 2019, s. 34.)

2.1.2 Fenomenografi

Den fenomenografiska analysen används för att beskriva hur olika fenomen i världen uppfattas av människor och lämpar sig därför att användas inom kvalitativa studier, eftersom de som intervjuas beskriver med egna ord sin egen uppfattning av det undersökta fenomenet. Eftersom man utan förvrängning vill beskriva upplevelsen av ett fenomen hos en informant där intervjuarens egna omtolkningar uteblir, skall intervjuerna helst spelas in och transkriberas (Infocvie, 2002). Med transkribering avses förmågan att överföra tal med ljud från en video eller videoinspelning till skrift (Semantix, 2022). Då undersökaren har transkriberat intervjuerna sker den fenomenografiska analysen i fyra steg. Först bekantar undersökaren sig med det insamlade materialet och skapar sig ett helhetsintryck. Sedan tar undersökaren fasta på likheter och olikheter i de intervjuades utsagor. Efter det kategoriserar undersökaren dessa uppfattningar i beskrivningskategorier och till sist studerar undersökaren den underliggande strukturen i kategorisystemet. (Patel & Davidson, 2019, s. 38.)

Detta sätt har jag implementerat i min undersökning genom att först ha läst igenom det transkriberade materialet och skapat mig en helhetsuppfattning. Efter det har jag jämfört likheter och olikheter i respondenternas utsagor för att kunna kategorisera dessa uppfattningar. I och med att jag har kategoriserat uppfattningarna har jag kunnat studera de underliggande strukturerna. Processen som beskrivs är induktiv vilket betyder att jag har transkriberat, läst och sorterat materialet i min undersökning tills ett mönster har framhävts. (Patel & Davidson, 2019, s. 38.)

2.2 Material och materialinsamlingsmetod

Materialet i denna studie består av intervjuer med tre polismän från Ålands polismyndighet, en konstapel som arbetar inom övervaknings- och alarmsektorn och som har som specialinriktning ungdomsverksamhet, en som arbetar inom narkotikagruppen och en som arbetar inom befälet. Intervjuerna i denna undersökning var halvstrukturerade eftersom jag hade färdigställt ett färdigt botten med frågor som tangerade undersökningens syfte och frågeställningar. Detta botten med frågor finns som bilaga i undersökningen (se bilaga 1). Genom att använda mig av halvstrukturerade intervjuer i min undersökning har jag ställt samma förutbestämda frågor till alla informanter i samma följd. Utgående från vad informanten berättat och utifrån det jag har velat att informanten skall berätta, har följdfrågor ställts. Detta gör att alla har behandlats lika och jag har fått ett bedömningsunderlag samtidigt som intervjun till viss del har utformas utifrån vad informanten har berättat. (Academic, 2022.) Jag tillfrågade två av informanterna via e-post ifall de ville delta i undersökningen och den tredje tillfrågades muntligen. I samband med att jag tillfrågade informanter ifall de ville delta redogjordes även för syftet med undersökningen. Intervjuerna skedde i polisens lokaler och vid olika tillfällen så att informanterna inte skulle kunna påverka varandras svar och inspelningen skedde med egen telefon. Första intervjun genomfördes i slutet på januari och de två andra i början på mars och längden på intervjuerna varierade från en kvart till en halvtimme. Transkriberingen av intervjuerna blev totalt 23 sidor i text. Jag valde att avgränsa lärdomsprovet till att genomföra tre intervjuer eftersom transkriberingen och tolkningen av intervjuerna är tidskrävande och jag hade en tidsram då jag ville färdigställa mitt slutarbete.

Informanterna som jag har valt att intervjua i denna undersökning har valts baserat på vilket område de arbetar med och hur lång arbetserfarenhet de har eftersom det har varit avgörande med tanke på mina frågeställningar som ställts i delkapitel 1.1. I undersökningen har jag valt att benämna informanterna som, informant 1, informant 2 och informant 3.

2.3 Analys av intervjuer

Syftet med den kvalitativa undersökningen är att beskriva och tolka teman som förekommer i intervjupersonens livsvärld. I och med detta sker analysen av det insamlade materialet i sex steg. 1. I det första steget beskriver intervjuaren sin livsvärld under intervjun, i vilken hen berättar ur egen synvinkel vad hen känner, upplever och gör i förhållandet till det undersökta fenomenet. Här görs ingen mer omfattande tolkning eller förklaring varken från intervjuaren eller den som blir intervjuad. 2. I steg två upptäcker den som blir intervjuad nya förhållanden under intervjuns gång. Detta betyder att den som blir intervjuad bör se nya samband i sin livsvärld på basis av sina egna spontana beskrivningar utan någon hjälp från intervjuaren. 3. I det tredje steget koncentrerar och tolkar intervjuaren under intervjuns gång meningen i den intervjuades utsagor som hen sänder tillbaka. 4. I det fjärde steget tolkar intervjuaren det utskrivna materialet. I det fjärde steget framkommer tre delar. Först struktureras det insamlade materialet inför analysen. Sedan klarläggs materialet, vilket betyder att man eliminerar överflödigt material så att en analys kan genomföras. T.ex. upprepningar tas bort, och så skiljer man mellan väsentligt och oväsentligt material beroende på undersökningens teori och syfte. Under analysarbetet utvecklas innebörden i intervjun och då klarläggs den intervjuades egna uppfattningar samt ger undersökaren nya perspektiv på det som undersöks. 5. I det femte steget kan intervjuaren presentera sin tolkning för de intervjuade så att de har möjlighet att kommentera intervjuarens tolkningar och utveckla sina tidigare uttalanden. 6. I det sjätte steget kan intervjuaren utvidga beskrivningen och tolkningens sammanhang till att även omfatta handlandet, vilket betyder att intervjupersonen handlar utgående från de nya insikter hen vunnit under intervjun. Detta kan efterlikna en terapeutisk intervju. (Steinar Kvale, 2017, s. 171—172.)

Då jag har bearbetat och analyserat materialet i min undersökning har jag utgått från den fenomenografiska analysen som presenteras i delkapitel 2.2. Jag har först läst igenom transkriberingen av materialet för att skaffa mig en helhetsbild. Efter det har jag jämfört de svar som informanterna gett för att hitta likheter och olikheter. Efter det har jag identifierat olika teman som framhävts. Till sist har jag bundit ihop resultatbeskrivningen med tolkningen genom att först ha presenterat resultatet och därefter illustrerat det med hjälp av olika citat och från de svar som informanterna har gett. (Patel & Davidson, 2019, s. 166.)

2.4 Forskningsetik

Då det i en undersökning inkluderas försöks- eller undersökningspersoner finns det vissa principer som måste följas. De forskningsetiska principerna är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet betyder att undersökaren skall informera personen som deltar i undersökningen om undersökningens syfte. Samtyckeskravet betyder att de som deltar i undersökningen själva har rätt att bestämma om de vill delta eller inte. Konfidentialitetskravet betyder att de uppgifter som samlas in från deltagarna i undersökningen skall förvaras på sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Nyttjandekravet betyder att de uppgifter som samlas in från deltagarna i undersökningen endast får användas för undersökningsändamål. De forskningsetiska principerna har som syfte att ge riktlinjer för förhållandet mellan forskare/undersökare och undersökningsdeltagare så att det vid en eventuell konflikt kan ske en god bedömning mellan forskningskravet och individskyddet. (Vetenskapsrådet, 2002.)

Den etiska aspekten i detta arbete har tagits i beaktande i form av att informanterna som deltagit i undersökningen har på förhand fått information om själva undersökningen samt syftet med intervjun och varför jag vill att just de² skall vara med i min undersökning. Informanterna har även givits betänketid ifall de vill delta i undersökningen eller inte. Jag har valt att låta informanterna förbli anonyma i undersökningen eftersom rusmedelsanvändning kan vara ett känsligt ämne för många och då informanterna beskrivit deras tankar och upplevelser kring narkotikaanvändningen bland ungdomar på Åland tämligen ingående, kan dessa svar skapa frustration hos vissa individer. Då Åland är ett så litet samhälle vill jag inte riskera att det blir negativa konsekvenser för informanterna om de inte förblir anonyma. Jag har meddelat informanterna att intervju svaren endast kommer användas i undersökningssyfte, endast jag har tillgång till det sparade materialet, hur jag kommer använda mig av det inspelade materialet samt att materialet kommer förstöras efter att jag transkriberat intervjuerna. Jag har även valt att inte ställa några frågor som eventuellt kan bidra till att mitt lärdomsprov måste sekretessbeläggas.

2.5 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet kan beskrivas som tillförlitligheten i ett mätinstrument i en kvantitativ undersökning. Reliabiliteten i en kvantitativ undersökning kan beskrivas som att då en mätning genomförs vid en viss tidpunkt skall samma resultat uppnås vid en förnyad mätning, t.ex. att man får samma svar på en

² Informanterna som tillfrågats att delta i undersökningen

fråga som ställs vid skilda tillfällen. Detta kräver konsistens och vid kvalitativa intervjuer är konsistens inte det man är ute efter, utan förändringar är det man söker. I en kvantitativ undersökning mäts reliabiliteten genom datainsamlingen och att rätt sorts data är insamlad, medan i en kvalitativ undersökning mäts reliabiliteten av såväl datainsamlingen samt analysen av det insamlade materialet. För att uppnå reliabiliteten i en kvalitativ undersökning ser man till hur noggrant man har tolkat och utnyttjat det material som man haft till förfogande. (Trost, 2010, s. 131—132.), (Gunnarsson, 2002.)

Validitet betyder enligt Patel och Davidson (2019) att man faktiskt undersöker det man avser att undersöka (Patel & Davidson, 2019, s. 129). Frågeställningen skall utformas på så sätt att det faktiskt ger svar på det man undersöker. Som exempel så mäter man inte fotstorleken hos befolkningen ifall man med undersökningen vill mäta graden av övervikt hos människor (Gunnarsson, 2002).

I min undersökning har jag tagit i beaktande validiteten genom att ha ställt sådana frågor i intervjun som faktiskt ger svar på det som jag avser undersöka. Reliabiliteten har tagits i beaktande genom att jag grundligt har gått igenom det materialet som samlats in så att jag sedan har kunnat presentera tolkningsbara resultat.

3 TEORIBAKGRUND

Det här kapitlet kommer jag att inleda med att presentera teori gällande narkotikaanvändningen, efter det presenteras olika faktorer som kan inverka på att individer börjar använda narkotika och olika undersökningar som genomförts gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland. Slutligen presenteras lagstiftning kring rattfylleri samt användning av narkotika i trafiken.

3.1 Stämplingsteorin

Stämplingsteorin är en beskrivning av en lång process som uppstår av negativa reaktioner från signifikanta andra och som leder till att individen förändrar sin självbild så att den blir mer negativ än vad den varit innan. Trots att individen kan identifiera olika dramatiska händelser i sitt liv utgör dessa händelser inte grunden för individens självuppfattning. Självbilden växer fram från flera små och stora händelser i individens liv och reaktioner på dessa. När självbilden har etablerats tar det en lång tid att förändra dess grundläggande innehåll även fast det är möjligt att göra små omformuleringar på kort sikt. Goldberg (2010) tar upp fyra stämplingsskeden i en individs liv som formar om individen till en individ med negativ självbild som sedan leder till en avvikarkarriär. (Goldberg, 2010, s. 153.) I följande stycke presenteras de här stadierna och jag kommer även beskriva avvikelsekarriären.

3.1.1 Föräldrarnas stämpling

Första stadiet av stämpling som leder till avvikarkarriären inleds med föräldrarnas stämpling. Enligt Goldberg (2010) föds barn utan självbild eftersom en nyfödd inte kan skilja sin egen kropp från omgivningen. Då barn föds vet de inte att de har händer och fötter och då kan de inte heller veta vilken sorts människa de är. *Primär avvikelse* betyder beteenden som strider mot kulturella normer, men som inte har någon ond avsikt. För att barnen skall kunna lära sig vad som är rätt och fel måste omgivningen reagera på barnets beteende. Alla människor inleder sina liv med primär avvikelse men det är endast ett fåtal som får stämplingsreaktioner från sina signifikanta andra. Man kan enkelt förklara detta på så sätt att de flesta barn lär sig att de är goda individer trots att det som de håller på med för ögonblicket är oacceptabelt. Andra däremot får budskapet efter tillräckligt många opassande reaktioner, att inte enbart deras nuvarande handlingar är fel utan att de i grund och botten är dåliga människor. (Goldberg, 2010, s. 154—155.)

3.1.2 Samhällelig stämpling

Då barnet blir äldre möter hen samhället utanför hemmet. Det börjar med att barnen t.ex. träffar grannar på gården. Sedan följer barnomsorgen, förskolan, grundskolan etc. Allt som tiden går ökas antalet signifikanta som ger respons på barnets beteende och som ger stöd åt barnet att lära sig de normer som gäller i den kultur hen lever i. I barnets tidiga skede styrs kontakterna med samhället i största drag av primär avvikelse, men ju längre tiden går och barnet blir äldre och skaffar sig egna erfarenheter, desto mer blir även hens beteende mer och mer socialt styrt. Det som har mest inverkan på ett barn då det är litet är inte vad barnet gör utan vad omgivningen ger för reaktioner. Också i samhället lär sig barn att de är bra men att vissa handlingar de gör är dåliga men även på grund av samhället lär sig barnet att det inte duger. *Beteende inkongruens* är något som Goldberg (2010) tar upp som betyder att en individ begår en handling som inte överensstämmer med individens självbild. Detta ger upphov till en känsla av otillräcklighet och då försöker individen minska inkongruensen antingen genom att förändra sitt beteende eller sin självbild. "En individ med en negativ självbild tenderar att handla på ett sådant sätt så att hon provocerar andra att bekräfta den negativa självuppfattningen hellre än att orsaka inkongruens genom att agera så att andra ger en respons som leder till en mer positiv självbild." (Goldberg, 2010, s. 158.) Negativ respons av t.ex. samhället tenderar att förändra beteendet i positiv riktning hos individer som har en positiv självbild i grunden, därför att dessa reaktioner är inkongruenta mot deras självbild. Dock för en person som redan har en

negativ självbild från grunden tenderar negativ respons enbart att ge en bekräftelse på det hen redan vet om sig själv. (Ibid.)

3.1.3 Sekundär avvikelse

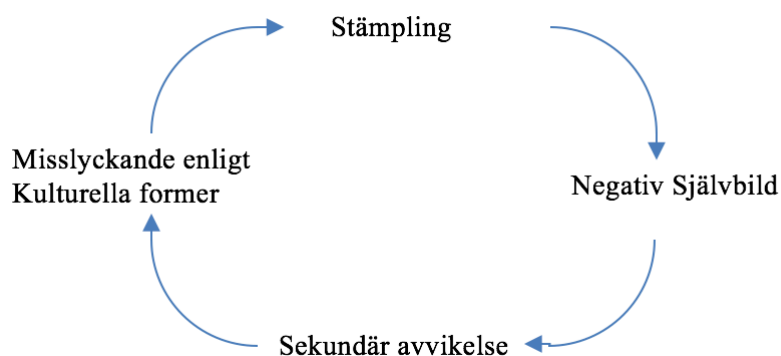
Allt mer etablerad och underbyggd kan barnet gå in i den tredje fasen av stämpling, sekundär avvikelse. Ordet innebär ett beteende som bryter mot de kulturella normer som individen är medveten om, men att individen ändå väljer att bryta mot dessa regler. Fasen inleds oftast i tonåren men kan inledas tidigare. Sekundär avvikelse etableras ofta på en negativ självbild som används för att försvara sig mot, angripa eller öppna eller förtäcka problem som har orsakats av stämpling. För en människa som har accepterat att hen är dålig fungerar inte den normala sociala kontrollen som för en människa med positiv självuppfattning. Då samhället definierar olika beteenden som förträffliga och andra som klandervärda så lägger samhället upp en bild hur man skall upprätthålla självbilden. T.ex. en individ som brukar läkemedel i berusningssyfte anses syndig från samhällets synvinkel. Personer med negativ självbild vet att de handlingar de gör är oacceptabla. Därför dras de till dessa läkemedel. Problematiska konsumenter har enligt Goldberg (2010) åtminstone några eller alla av följande syften när de brukar droger. (Goldberg, 2010, s. 161—162.)

1. Få bekräftelse av den negativa självbilden
2. Försöka fly undan egna och andras krav
3. Självdestruktivitet
4. Hämnd

(Goldberg, 2010, s. 161—162.)

3.1.4 Avvikelsespiralen

Stämplingsreaktioner som framgår i figur 1 ger en negativ självbild som leder till sekundär avvikelse som ur ett samhälleligt perspektiv är misslyckande och som i sin tur leder till mera stämpling. Varje misslyckande beror delvis på tidigare motgångar som är en bidragande faktor till nästa bakslag. I det här skedet är individens beteende sekundärt avvikande inom flera olika områden, som stölder, narkotika, langning, prostitution, arbetslöshet, bristfällig hygien et.c I och med det utsätts man för många negativa reaktioner från många håll. Goldberg har beskrivit denna spiral som avvikelsespiralen. (Goldberg, 2010, s. 163—164.)



Figur 1 Avvikelsespiralen (Goldberg, 2010).

Avvikelsespiralen är en försämring av det tredje stadiet. Nu har individen kommit in i en ond spiral som endast går neråt. Då alla negativa reaktioner och misslyckanden hopar sig så blir det allt svårare att upprätthålla självbilden på samma (låga) nivå. Självbilden devalveras allt mer, vilket i sin tur ger upphov till mer sekundär avvikelse, ännu mer misslyckanden, fler stämplingar, en ny devalvering av självbilden som ger upphov till ännu mer normstridigt beteende. Många väljer att lämna denna onda spiral ganska snabbt, men vissa individer följer denna nedåtgående spiral ända tills de hamnar i botten där de i värsta fall tar livet av sig genom t.ex. överdosering eller så väljer de att sluta använda narkotika. Denna punkt kallas *vändpunkten* som kan vara en händelse i livet som gör att man får rätsida på sitt liv. Punkten kan vara att man mött kärleken, förlorat en anhörig, mött gud, överlevt et.c Goldberg (2010) menar att man måste försöka bryta denna spiral så tidigt som möjligt genom att vägra ställa upp på att bekräfta individens negativa självbild genom att försöka förstå provokationer och hitta lösningar som inte anses icke-stämplande. (Goldberg, 2010, s. 164.)

3.2 Narkotikakulturen bland ungdomar

I Sverige har användningen av narkotika ökat från och med början på 1990-talet vilket har lett till att ungdomarna måste behandlas för sina missbrukarproblem. Alkoholen är fortfarande den vanligaste orsaken till att ungdomarna måste behandlas men det har även blivit vanligare att de behandlas för cannabissmissbruk och blandanvändning av droger.

Orsaker till den ökade narkotikaanvändningen är enligt Sparring Stefan (Goldberg, 2010) ungdomars attitydförändring gentemot droger. Nuförtiden är det mer acceptabelt bland ungdomar att experimentera med droger eftersom narkotikan inte längre ses som stigmatiserande. De ungdomar som enbart använder alkohol kan lika väl ha kompisar som använder hasch, ecstasy eller amfetamin. Enligt Sparring (Goldberg, 2010) likställer idag ungdomarna drog- och alkoholanvändningen mer.

Granqvist (2021) har kommit fram till samma resultat i sin undersökning som presenteras i delkapitel 1.3. Även i Helsingfors har narkotikaanvändningen bland ungdomar blivit mer socialt acceptabelt. Enligt Sparring (Goldberg, 2010) beror ungdomars dryckes- och narkotikavanor på tre faktorer, uppväxtmiljön (föräldrar och sociala normer), kamraterna och tillgången på droger. Undervisningen i skolan inom ämnet är något som Steffenhagen (Agerberg, 2018) anser att är onödigt eftersom de flesta ungdomar är medvetna om att det är farligt att använda droger. Skolorna är tvungna att informera om droger, men att man med upplysningar och information skall kunna påverka ungdomars beteende får väldigt svagt stöd och detta gäller nästan all pedagogisk metodik. Detta har även Selänniemi och Rönngren (2019) kommit fram till i sin undersökning. Enligt dem kan skolundervisningen inom ämnet inverka på ett positivt sätt men då skolan förhåller sig neutralt till droger så försummas chansen att kunna påverka ungdomarnas attityder gentemot droger. I deras undersökning visade det sig att ungdomar som hör en berättelse som väcker känslor har större inflytande på ungdomarnas attityder gentemot droger än då ämnet tas upp som ett vanligt lektionsupplägg. (Selänniemi & Rönngren, 2019.) Steffenhagen (Agerberg, 2018) anser att skolorna istället skulle fokusera på att utveckla kontakter med föräldrar och det omgivande samhället, medverka i program för fritidsaktiviteter och förbättra det psykosociala klimatet i skolan för att motverka narkotikamissbruket. Steffenhagen (Agerberg, 2018) anser att det finns två olika mönster i uppväxtfamiljen som har en bidragande faktor till att skapa en negativ självbild hos en blivande problematisk narkotikakonsument. Det första är att föräldrarna skämmas bort barnet, överbeskyddar och övertar ansvaret från barnets beteende, vilket i sin tur hindrar individen från att skapa en positiv självbild grundad på egna prestationer. Det andra mönstret är när föräldrarna negligerar barnet. Barnet får ingen uppmärksamhet och tvingas klara sig själv, även i uppgifter som överstiger barnets egen förmåga. När misslyckandena radas upp blir det svårt att skapa sig en positiv självbild. (Agerberg, 2018, s. 213.)

Redan på 1960-talet visade Chein m.fl. (1969) att familjeförhållandena hade en betydande inverkan på narkotikaanvändningen, "Hemlivet är sådant som bidrar till utvecklandet av störda personligheter" som är vanligt förekommande bland missbrukare. Relationerna mellan föräldrarna var dåliga, vilket utspelade sig i form av separationer, öppen fientlighet, skilsmässor och brist på värme. Föräldrarna hade antingen för höga eller för låga krav på sina barn, kraven var oklara och deras sätt att bestraffa var inkonsekventa. (Goldberg, 2010, s. 69.) År 1981 gjordes en enkätundersökning av Holmberg Maj Britt där en grupp 15-åringars narkotikavanor följdes med under 11 år. Från undersökningen framgick liknande resultat som Chein m.fl. och Steffenberg kommit fram till. Enligt undersökningen var bidragande faktorer till att en person börjar bruka narkotika då personerna kom från splittrade familjer, hade sämre trivsel i hemmet, personerna spenderade färre kvällar hemma, de bodde i mindre

lägenheter, talade mindre med sina föräldrar om sina problem, hade vänner och familjemedlemmar som de trodde använde narkotika, de skolkade oftare, de hade lägre ambitioner beträffande fortsatt utbildning, de besökte oftare danslokaler, ungdomsgårdar och träffade vänner på stan. De hade även bredare kunskap beträffande slanguttryck som berörde narkotika. (Ibid.)

3.3 Ålänningars narkotikaanvändning

Ålands statistik och utredningsbyrå har gjort undersökningar kring ålänningars alkohol- och narkotikabruk samt spelvanor under en tidsperiod från 2007—2021. Dock kommer jag endast använda mig av materialet från 2011—2021 eftersom jag vill undersöka om narkotikaanvändningen bland ungdomar har ökat på Åland under det senaste decenniet och eventuella orsaker.

3.3.1 Statistik över narkotikaanvändningen på Åland 2011—2016

Från undersökningen gjord mellan åren 2011—2016 av Ålands statistik och utredningsbyrå besvarade 614 personer enkäten i åldern 18—79. Av dem uppgav 29 personer att de använt narkotika i någon form under de senaste fem åren.

I undersökningen delades narkotikan och dopingpreparat in i olika grupper som:

Läkemedel: sömnmedel, lugnande medel eller andra läkemedel utan läkarordination som t.ex. Subutex.

Cannabis: Marijuana, cannabis och hasch

Andra droger: till exempel amfetamin, LSD, GHB metamfetamin, crack, kokain, heroin, ecstasy, och "svampar"

Steroider: Anabola steroider, tillväxthormoner, testosteron eller liknande utan läkarordination

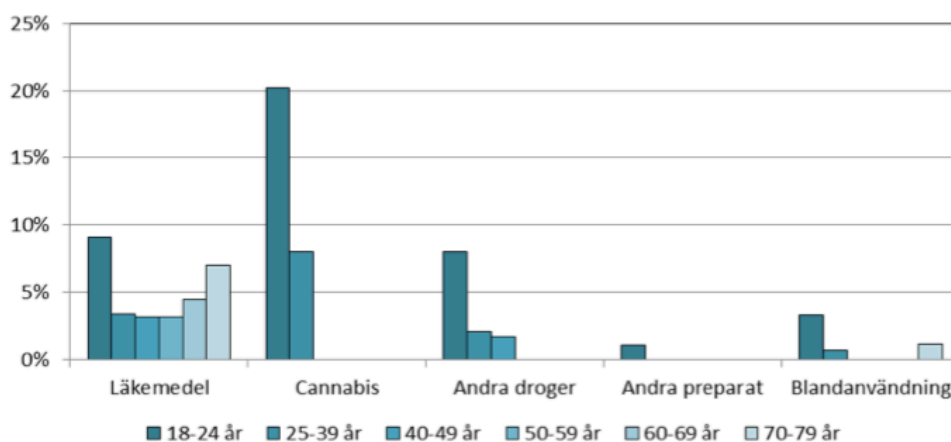
Andra preparat: till exempel lim eller thinner

Blandanvändning: betyder att minst två av föregående substanser brukas samtidigt

Från figur 2 kan man se att under de senaste fem åren har användningen av narkotika varit störst bland 18—24 åringar. Ur figuren framkommer det att alla åldersgrupper har använt läkemedel, men 18—24 åringar har använt det mest. Det vanligaste rusmedlet som 18—24 åringar använder är cannabis, marijuana och hasch och där 20,2 procent har använt narkotikan under de senaste fem åren. I jämförelse med andra åldersgrupper är det även vanligare att 18—24 åringar prövar på andra

droger och blandanvändning. I figur 2 kan man se att i samma ålderskategori har 9,1 procent prövat på läkemedel, 8,0 procent på andra droger, 1,15 procent på andra preparat och 3,3 procent på blandanvändning. (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2016, s. 38—39.)

Generellt ur undersökningen gjord av Åsub mellan åren 2011—2016 framkom det att de svarande som hade använt cannabis eller läkemedel under de senaste fem åren antingen hade brukat dessa medel få gånger eller många gånger. Av de som hade brukat läkemedel utan läkarordination hade 42,9 procent brukat läkemedlet en eller två gånger, medan en lika stor procentandel hade brukat det tio eller fler gånger. Av de som hade brukat cannabis hade 53,8 procent använt narkotikan en eller två gånger medan 30,8 procent hade brukat narkotikan tio eller fler gånger. Gällande andra droger svarade de flesta att de endast brukat det en eller två gånger, 81,8 procent. (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2016, s. 39.)



Figur 2 "Andelen svarande som uppgett att de använt olagliga rusmedel under de senaste fem åren" (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2016, s. 39).

Tabell 1 är en jämförelsetabell på hur stor procentandel av de svarande som har använt narkotika under de senaste fem åren från 2011—2016. I tabellen framkommer det att användningen av läkemedel utan läkarordination har hållit sig på en relativt stabil nivå bland alla svarande, 2011 4,5 procent och 2016 4,7 procent. Bland 18—24 åringar har det skett en minskning mellan åren 2011—2016 från 9,5 procent till 9,1 procent. Cannabisanvändningen har ökat bland alla svarande från 2011 (2,4 procent) till 2016 (4,3 procent). En avsevärd ökning kan ses gällande cannabisanvändningen bland 18—24 åringar där användningen har ökat från 14,0 procent till 20,2 procent från 2011—2016. Andra droger som använts av alla svarande har ökat från 0,5 procent till 1,7 procent och bland 18—24

åringar har användningen ökat från 0,0 procent till 8,0 procent, vilket även det är en markant skillnad. (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2016.)

Tabell 1 "Andelen (%) svaranden som använt narkotika under de senaste fem åren" (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2016, s. 40).

	2011	2016
Läkemedel		
Alla svarande	4,5	4,7
Unga vuxna	9,5	9,1
Cannabis		
Alla svarande	2,4	4,3
Unga vuxna	14,0	20,2
Andra droger		
Alla svarande	0,5	1,7
Unga vuxna	0,0	8,0

Not: Unga vuxna omfattar 18–24-åringar. Samma räknemetod ha använts för 2011 och 2016.
Källa: ÅSUB Rapport 2011:6.

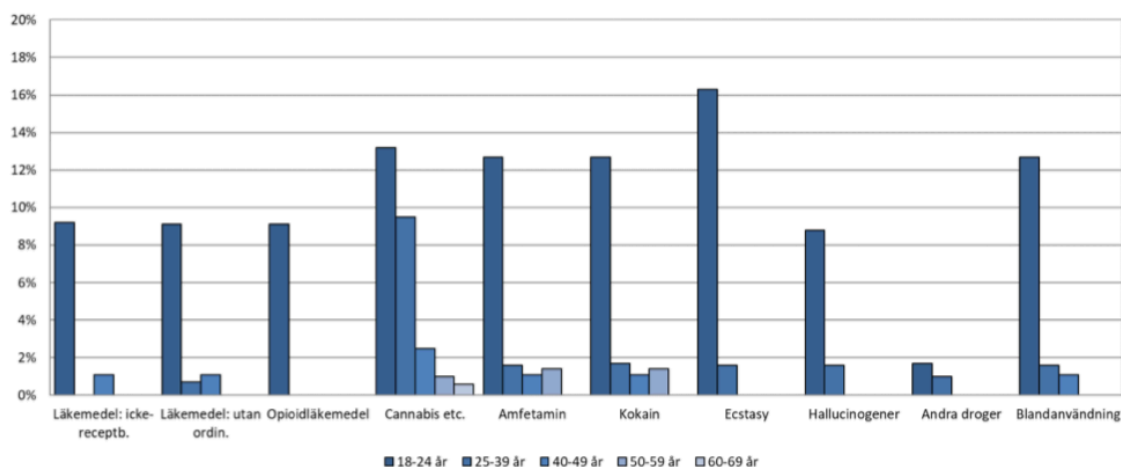
3.3.2 Statistik över narkotikaanvändningen på Åland 2016—2021

I undersökningen gjord av Åsub 2021 gällande ålänningars alkohol-, narkotika och tobaksbruk samt spelvanor deltog 637 personer i åldern 18 —79 år. Av de svarade 32 personer att de någon gång brukat narkotika under de senaste fem åren. Av dessa var 9 personer i åldern 18—24 år.

I den här undersökningen har Åsub delat in narkotika och dopningsmedel i följande grupper:

- Läkemedel
- Cannabis, marijuana, hasch
- Amfetamin
- Kokain
- Ecstasy (MDMA)
- Hallucinogener som LSD, "svampar" eller liknande
- Andra droger som heroin, metamfetamin, GHB, nätdroger, khat eller annat
- Anabola steroider, testosteron, tillväxthormoner eller liknande
- Andra preparat, till exempel lim och thinner

Ur figur 3 framkommer det att 16,4 procent bland 18—24 åringar har använt ecstasy någon gång under de senaste fem åren. Detta betyder att användningen av ecstasy har varit störst bland 18—24 åringar jämfört med andra åldersgrupper, i vilka användningen inte ens förekommer hos personer äldre än 39 år. Cannabisanvändningen är mest förekommande bland 18—24 åringar varav 13,2 procent har använt narkotikan under de senaste fem åren. I jämförelse med ecstasy kan man se att det har blivit vanligare i åldern 18—24 år att bruka ecstasy (16,4 procent) gentemot cannabis (13,2 procent). De som befann sig i åldersgruppen 18—24 år och som hade uppgett att de brukat narkotiska preparat under de senaste fem åren hade alla åtminstone en gång brukat ecstasy. I samma åldersgrupp hade 12,7 procent uppgett att de även blandat narkotika och använt amfetamin och kokain under de senaste fem åren. Brukandet av hallucinogener och läkemedel i åldersgruppen var mindre förekommande med endast 9,0 procent.



Not: Observera att skalan slutar vid 20 %. I åldersgruppen för 70–79 åringar rapporterades inget narkotikabruk och gruppen har därmed lämnats utanför diagrammet.

Källa: ÅSUB

Figur 3 "Andelen (%) svarande som uppgett att de använt narkotika och andra rusmedel minst en gång under de senaste fem åren (efter rusmedelsgrupp och åldersgrupp) (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2021, s. 29).

I en sammanställning mellan rapporterna gällande ålänningars narkotikaanvändningen 2011, 2016 och 2021 kan man se att läkemedelsbruk i berusningssyfte, cannabisbruk och bruk av andra droger varit fem procent eller mindre bland samtliga svarande. Om användningen av läkemedelsbruk, cannabisbruk och bruket av andra droger har hållits på en relativt stabil nivå eller minskat bland 25—39 åringar, så har större förändringar skett bland 18—24 åringar. Ur tabell 2 framkommer det att mellan åren 2011—2021 har användningen av läkemedel bland 18—24 åringar ökat en aning, medan

användningen av andra droger skulle ha ökat märkbart från 0,0 procent till 16,0 procent. Den märkbara ökningen beror främst på att ungefär två av nio personer i ålderskategorin har uppgett i slutet på decenniet att de använt andra droger vilket återspeglar sig i en så hög procentuell förändring. Därför kan detta resultat endast användas som en indikation på att användningen av andra droger skulle ha ökat. I tabellen kan man även se att cannabisanvändningen har minskat en aning från 20,0 procent till 13,0 procent från år 2016 till 2021. Resultatet kan dock bero på att det hade ställts mera detaljerade frågor gällande läkemedelsbruk än cannabisanvändningen i den senaste undersökningen gjord av Åsub. (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2021, s. 54.)

Tabell 2 "Andelen (%) svaranden som använt narkotika under de senaste fem åren (Åsub, Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor , 2021, s. 54).

	2011	2016	2021
<i>Läkemedel: alla svarande</i>	5	5	2
18-24 år	9	9	13
25-39 år	3	3	1
<i>Cannabis: alla svarande</i>	2	4	4
18-24 år	13	20	13
25-39 år	3	8	10
<i>Andra droger: alla svarande</i>	1	2	2
18-24 år	0	8	16
25-39 år	2	2	2

I andra droger ingår bl.a. amfetamin, kokain, ecstasy och hallucinogener.
Källa: ÅSUB Rapport 2011:6; ÅSUB Rapport 2016:7

3.4 Folkhälsans undersökning om droganvändning på Åland

Folkhälsan genomförde en drogvaneundersökning ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel) i Ålands högstadieskolor, Ålands Lyceum (gymnasium) och Ålands yrkeshögskola. I undersökningen från Ålands högstadieskolor i årkurs 7—9 deltog 893 av 1140 elever, Ålands Lyceum deltog 255 av 278 elever i årskursen 1 och 2 och i Ålands yrkesgymnasium 323 av 389 elever i samma årskurs. (Folkhälsan, 2021.)

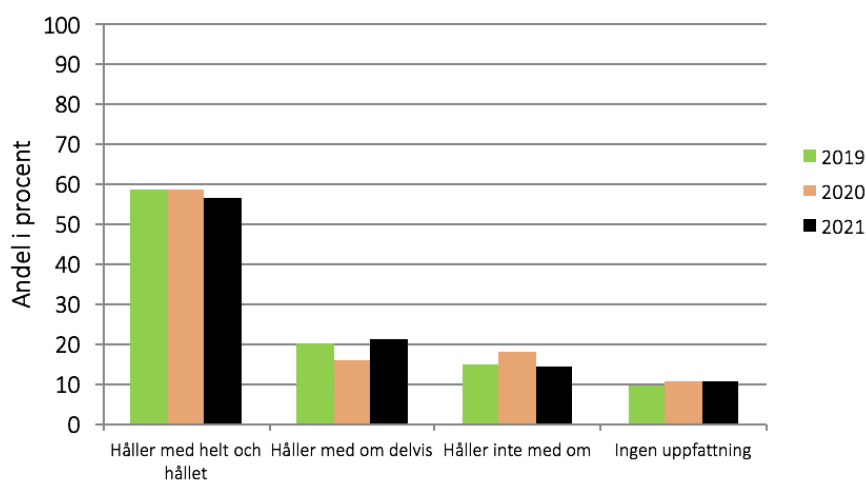
I undersökningen som genomfördes i Ålands högstadieskolor framkom det att 26,3 procent av eleverna känner till någon som kan ge eller sälja narkotika och 11,2 procent av eleverna har blivit

erbjudna narkotika. I Ålands Lyceum framkom det att 46,8 procent³ och 48,8 procent⁴ känner till någon som kan ge eller sälja narkotika och 14,3 procent och 20,9 procent har blivit erbjudna narkotika. I Ålands yrkesgymnasium kände 38,6 procent och 43,0 procent i samma årskurser någon som kan ge eller sälja narkotika och 28,5 procent och 32,7 procent har blivit erbjudna narkotika. (Folkhälsan, 2021.)

I en jämförelse årsvis mellan 2019—2021 i både Lyceum och yrkesgymnasium årskurs 1 och 2 kan man se i figur 4 att andelen som tycker att det är bra att cannabis är olagligt har avtagit från 58,8 procent 2019 till 56,8 procent 2021. Fortfarande är det en stor del av respondenterna (över hälften) som anser att det är bra att det är olagligt att använda cannabis, marijuana eller hasch och attityden verkar inte ha ändrat avsevärt under de senaste åren. (Folkhälsan, 2021.)

”Det är bra att det är olagligt att använda cannabis (marijuana/hasch)”

Ålands gymnasium (Lyceum + YG) årskurs 1-2



Figur 4 Attityden gentemot cannabis i Lyceum & YG (Folkhälsan, 2021).

3.5 Rattfylleri och grovt rattfylleri

I min undersökning ville jag även ta reda på ifall rattfylleri och grovt rattfylleri har ökat på Åland mellan åren 2011—2021, eftersom den eventuella ökningen kan ge en indikation på att narkotikaanvändningen bland ungdomarna även har ökat på Åland under det senaste decenniet. Eftersom lagstiftningen kring ämnet är annorlunda på Åland gentemot fastlandet så kommer jag att

³ Årskurs 1

⁴ Årskurs 2

inleda med att redogöra för den. Efter det presenterar jag allmän information kring narkotika i trafiken och avslutar med statistik kring rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom.

3.5.1 Rattfylleri

Det finns inte någon skild lagparagraf enligt vilken någon döms på basis av att de använt narkotika, utan både alkoholanvändning och narkotikaanvändning i trafiken döms under samma lagparagrafer det vill säga rattfylleri och grovt rattfylleri. I 1 kap. 4§ i trafikbrottslagen (2004:28) för landskapet Åland står det att, den som framför ett motordrivet fordon efter att ha förtärt alkohol i sådan mängd att alkoholhalten under eller efter färden uppgår till minst 0,5 promille i blodet eller minst 0,22 milligram per liter i utandningsluften skall för rattfylleri dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. (Trafikbrottslag 1:4 §.)

För rattfylleri döms även den som framför ett motordrivet fordon efter att ha använt narkotika som avses i narkotikalagen (FFS 1289/1993) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne eller ämnesomsättningsprodukt från det kvar i blodet. Detta gäller dock inte ifall narkotikan kommer från ett läkemedel som föraren har rätt att använda. (Trafikbrottslag 1:4 §.)

För rattfylleri döms även den som framför ett motordrivet fordon och är påverkad av annat rusmedel än alkohol eller alkohol i kombination med något annat rusmedel så att hans eller hennes förmåga att framföra fordonet på ett betryggande sätt är nedsatt. Med rusmedel avses läkemedel som påverkar prestationsförmågan. (Trafikbrottslag 1:4 §.)

3.5.2 Grovt rattfylleri

I 1 kap. 5§ i Trafikbrottslagen (2004:28) för landskapet Åland står det att om alkoholhalten är minst 0,8 promille i gärningsmannens blod eller minst 0,35 milligram per liter i utandningsluften, eller gärningsmannens förmåga att föra fordonet på ett betryggande sätt är märkbart nedsatt eller att gärningsmannen är påverkad av annat rusmedel än alkohol eller alkohol i kombination med något annat rusmedel så att hans eller hennes förmåga att föra fordonet på ett betryggande sätt är märkbart nedsatt, och omständigheterna är sådana att förandet av fordonet har varit ägnat att äventyra någon annans säkerhet, skall gärningsmannen för grovt rattfylleri dömas till minst 60 dagsböter eller fängelse i högst två år. (Trafikbrottslag 1:5 §.)

3.6 Narkotika i trafiken

Genom en enkät som försäkringsbolaget Lokaltapiola hade beställt, på vilken 5243 finländare besvarat, framkom det att finländarna anser att den främsta riskfaktorn i trafiken är körning under påverkan av alkohol eller droger. Enligt Trafiksäkerheten har alkoholanvändningen minskat, men istället har droganvändningen ökat. Enligt Statistikcentralen hade myndigheterna fått information om totalt 10 300 rattfyllerifall under januari-juni år 2020. I dessa fall var det lika stor andel som misstänktes för rattfylleri orsakat av alkohol såsom droger. Under några månader var till och med *annat berusningsmedel* vanligare. (Lokaltapiola, 2020.)

En av orsakerna enligt Polisstyrelsen (Lokaltapiola, 2020) kan vara den förbättrade trafikövervakningen under coronapandemin. I och med att alla interna utbildningar har ställts in och personalen har haft färre förkylningar än vanligt till följd av försiktighetsåtgärderna som vidtagits, har polisen kunnat övervaka trafiken mer. Som en följd av pandemisituationen har även trafikmängden minskat, vilket gjort det lättare att upptäcka förare som betett sig avvikande. Polisen har även årligen ökat användningen av snabbtester i trafiken. (Ibid.)

Alkoholen utgör fortfarande den största risken i trafiken. Statistiskt sett är alkohol oftare inblandad i olyckor i vilka människor dör eller skadas. Alkoholen påverkar föraren en längre tid än vad de flesta droger gör. En person som har druckit kan vara påverkad av alkoholen ännu följande dag, vilket försvagar körförmågan. Även om antalet rattfyllerier orsakat av droger har ökat under en längre tid så har ändå rattfyllerierna orsakat av alkohol minskat med nästan hälften sedan början av årtusendet. På grund av den exceptionella tiden med coronapandemin kan det vara frestande för människor att använda egen bil i berusat tillstånd då de undviker kollektivtrafiken och restauranger och istället träffas hemma och har fester. (Ibid.)

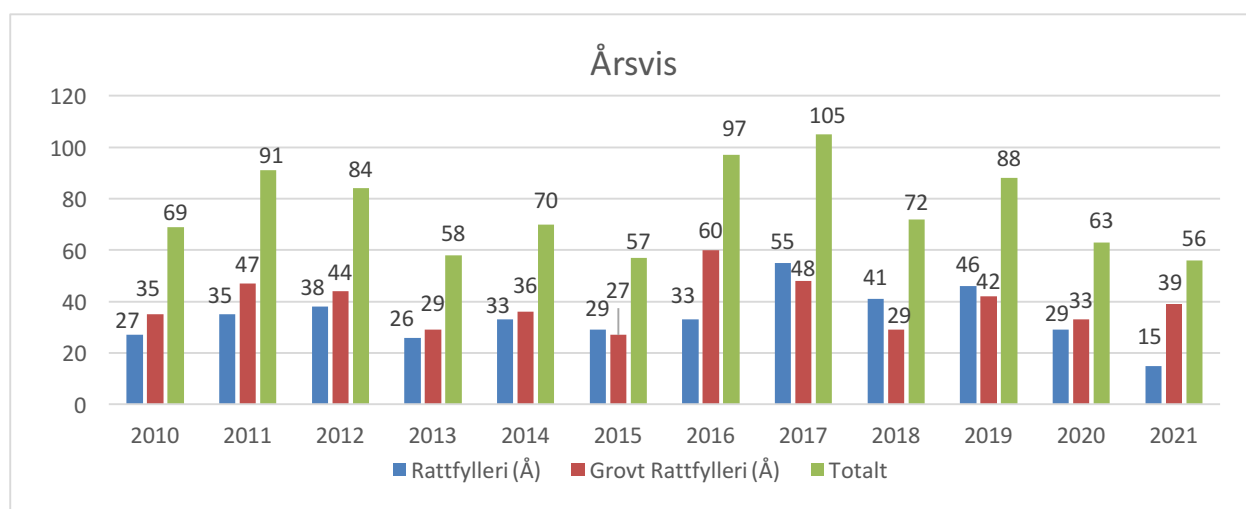
Narkotiska preparat ökar olycksrisken i trafiken, men de narkotiska preparaten påverkar förare på olika sätt i trafiken. Cannabisprodukterna försvagar motoriken och koordinationen samt gör det svårare för föraren att uppskatta avstånd, fart och tid. Som exempel försämras körförmågan hos en förare som använt en vanlig dos (20 mg tetrahydrocannabinol) lika mycket som en promilles alkoholfylla. (Droglänken, 2005.)

Förare som brukat t.ex. metamfetamin, MDMA eller ecstasy ökar likaväl risktagande som aggressivitet och impulsivitet. Ibland blir även effekten att föraren får psykotiska reaktioner. Hallucinogener ger hallucinationer, tvångsföreställningar, känsla av allsmäktighet, panikreaktioner och oförmåga att

kontrollera sina impulser som kan leda till olyckor i trafiken. Förare som använder LSD kan uppleva eftertrippar flera månader efter användning trots att substansen inte finns kvar i kroppen. Dessa trippar kan ge rubbningar i förmågan att uppfatta tid, rörelser, och fart för föraren, vilket försämrar trafiksäkerheten. (Droglänken, 2005)

3.7 Statistik gällande rattfylleri och grovt rattfylleri på Åland åren 2011–2021

I undersökningen ville jag även ta reda på ifall rattfylleri och grovt rattfylleri har ökat på Åland mellan åren 2011—2021 eftersom en eventuell ökning kan indikera på att även användningen av narkotika har ökat. I figur 5 kan man se att mellan åren 2011—2021 har det inte skett så stora förändringar i antalet anmälda fall av rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom. I tabellen kan man se att vissa år har anmälningarna som kommit till polisens kännedom varit aningen fler som t.ex. 2011 (91 st.), 2016 (97 st.), 2017 (105 st.) och 2019 (88 st.). I slutet på decenniet framkommer det att anmälningarna har varit få. Detta kan delvis bero på den rådande coronapandemin och att polisen kanske inte har genomfört lika många alkohol- och narkotikakontroller men också på grund av att insamlingen av materialet skedde i november 2021 vilket, betyder att det fattas information beträffande två månader i den spalten.



Figur 5 Antalet rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom (Polstat 2021).

4 RESULTAT

I detta kapitel kommer jag att presentera resultatet som framkommit ur intervjuer gjorda med tre poliskonstaplar från Ålands polismyndighet. Syftet med intervjuerna var att ta reda på om narkotikaanvändningen har ökat bland ungdomarna på Åland och eventuella orsaker till detta. I

intervjun deltog tre konstaplar som jag har kallat informant 1, informant 2 och informant 3 då jag presenterar resultatet.

Gällande första frågan "Har ungdomars narkotikaanvändning förändrats på Åland under det senaste decenniet ur polisens perspektiv?" var alla informanter av samma åsikt, ungdomarnas narkotikaanvändning har förändrats på Åland inom det senaste decenniet. Informant 1 och 2 ansåg att då de började arbeta som poliser hade de vetskap om vissa gäng eller någon enstaka person som använde droger. Enligt informanterna har fler människor börjat använda droger och det finns ett mörkertal som inte framkommer i statistiken gällande ungdomars narkotikaanvändning. I exempel 1 framkommer det att cannabisen hade en stor inverkan på narkotikaanvändningen. Cannabisanvändningen började förekomma på Åland i mitten av 1990-talet och då började flera använda cannabis och användningen började även förekomma i de lägre åldersklasserna.

Exempel 1

Ja det har den nog, droganvändningen har på sätt och vis alltid funnits men då man kom som ny polisman på 80 talet så visste man att det fanns en som gick på droger. I mitten på 1995-talet märkte man att det började dra iväg i första hand med cannabis användningen och det är den narkotikan som har funnits väldigt mycket på Åland. Cannabisen var det som startade upp alltihop och det var då användningen även började gå ner i 14—15 års åldrar. (Informant 1.)

Jämför man Åsubs undersökningar mellan åren 2011—2021 som presenteras i avsnitt 3.3.1 och 3.3.2 har antalet totala respondenter som brukat narkotika ökat från 29—32. Detta ger inte ett helt korrekt svar på ifall ungdomarnas narkotikaanvändning har ökat på Åland under det senaste decenniet men det indikerar på, utgående från statistiken och informanternas svar, att det finns ett mörkertal som inte framkommer ur statistiken. Samma slutsats har Granqvist (2021) kommit fram till i sin undersökning som presenteras i delkapitel 1.3 gällande ungdomars narkotikaanvändning i Helsingfors, att det även där finns ett mörkertal som inte framkommer i statistiken. Det finns antagligen många orsaker till mörkertalet, men en av orsakerna kan vara att användningen av narkotika fortfarande är olagligt och att vissa personer anser att det är skamligt att använda. Det kan vara så att ungdomarna har blivit liberala gentemot narkotikaanvändningen, men de vill fortfarande inte att någon skall få reda på att de använder och väljer därmed att inte fylla i undersökningarna som skickas ut i samhället.

Alla Informanterna var oense om mängden droger som ungdomar använder. Informant 2 kunde inte yttra sig om mängden. Informant 3 ansåg att narkotikan som ungdomarna oftast använder är

marijuana eller ecstasy, eftersom polisen oftast kommer i kontakt med människor som är påverkade av den narkotikan då de arbetar på fältet. Informant 1 däremot ansåg att mängden droger som ungdomar använder har ökat eftersom ungdomarna nuförtiden blandar droger mera för att kunna fortsätta droga sig och uppnå det rus som de eftersträvar.

Exempel 2

Det är ju mest cannabis som vi påträffar men sen har man hört om ecstasy men jag kan inte riktigt påminna mig om att ungdomar använder så mycket annat (Informant 3).

Ser man på undersökningarna gjorda av ÅSUB mellan åren 2011—2021 gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland och som presenteras i avsnitt 3.2.1 och 3.2.2 kan man se att under det senaste decenniet har mängden droger som ungdomarna använder ökat. Trots att respondenterna som besvarat enkäten angående narkotikaanvändningen har varit få, ger det ändå en riktlinje om på vilket sätt narkotikaanvändningen har förändrats under det senaste decenniet på Åland. I början av decenniet var cannabisanvändningen klart överlägsen med läkemedel som tvåa och andra droger som tredje och resterande användning var nästan obefintlig. I slutet på decenniet kan man se att mängden narkotika som ungdomarna använder har ökat i stort sett i alla kategorier. Ecstasy och cannabis är det som används mest bland ungdomar, men användningen av opiodläkemedel, läkemedel med eller utan recept, amfetamin, kokain, hallucinogener och blandanvändning har även blivit mer förekommande. I och med detta kan man dra en korrelation till det som Informant 1 och 3 uppgav att ungdomar blandar mera droger nuförtiden och det som används mest bland ungdomarna är marijuana och ecstasy. En möjlig orsak till att det har blivit vanligare att använda ecstasy än cannabis bland ungdomarna kan vara för att det är ett snabbt sätt att liva upp stämningen på en fest och ruset varar inte så länge (Stockholm, 2021).

Alla informanter var eniga om att det finns ett blandmissbruk bland ungdomarna och att inkörsporten till droganvändningen för många börjar då ungdomarna är alkoholpåverkade och har svårt att sätta gränser då de blir uppmanade att testa på droger. Informant 2 och 3 ansåg båda att de ungdomar som röker cannabis brukar det på en mer allmän nivå och kanske röker på en vardag för att ta det lugnt, medan andra droger som till exempel partydroger blandas mera med alkohol.

Exempel 3

Det är oftast på hemmafester som det kanske används och ofta i kombination med alkohol men de som använder cannabis relativt ofta och som röker mer frekvent kanske inte blandar det så mycket med alkohol. Det är oftast andra droger som partydroger som ungdomarna blandar med alkohol (Informant 2).

Enligt informanterna är inkörsporren till droganvändningen för många ungdomar då de är alkoholpåverkade och har svårt att sätta gränser då de blir uppmanade att pröva på droger. Detta antagande stämmer inte överens med Goldbergs (2010) stämplingsteori som presenteras i kapitel 3. Goldberg (2010) menar att en enskild händelse i en individs liv inte kan vara en ensam nämnare till att en individen börjar använda narkotika. Med stämplingsteorin anser Goldberg (2010) att individer med negativ självbild och som börjar följa avvikandekarriären inte inleder den karriären på basis av en enskild händelse, utan det är en process som börjar ända från det att individen fötts och formas av både små och stora händelser som utspelat sig i individens liv. (Goldberg, 2010) För att implementera teorin i denna bemärkelse används ett exempel där samhället anser att användningen av narkotika är en synd. Om exempelvis en ung person som har en positiv självbild har testat på narkotika på en fest vill hen minska inkongruensen antingen genom att ändra sitt beteende eller sin självbild genom att inte använda narkotika fler gånger. En ungdom med negativ självbild fortsätter däremot att bruka narkotika eftersom personen vet att det som hen håller på med är oacceptabelt och därför dras personen till narkotikan. Ett citat av Goldberg (2010) som förklarar denna process är, *"En individ med en negativ självbild tenderar att handla på ett sådant sätt så att hon provocerar andra att bekräfta den negativa självuppfattningen hellre än att orsaka inkongruens genom att agera så att andra ger en respons som leder till en mer positiv självbild"* (Goldberg, 2010, s. 158).

Ungdomarna brukar inte mera öppet droger än tidigare, utan droganvändningen är fortfarande ett hemlighetsmakeri enligt samtliga informanter. Dock menar informanterna att dagens samhälle har blivit väldigt liberalt gällande användningen av droger. Då personer t.ex. använder narkotika på fester är det inte många personer som höjer på ögonbrynen. Idag talar även ungdomarna mer öppet om droger än vad de gjorde tidigare. Informant 1 upplevde det så att då man talar med ungdomar påstår de att droger inte är farligt, att man inte dör av dem. Informant 1 menade att ungdomarna inte ser den långsiktiga skadan som droger leder till. Familjerna är de som ser effekten snabbast av droganvändningen, medan samhället utanför inte inser alla problem som medföljer droganvändningen i första hand.

Exempel 4

Nej det skulle jag inte säga, det är nog fortfarande ett hemlighetsmakeri men när man pratar med ungdomarna så säger de att det inte är farligt, man dör inte av de. Problemet är kanske att nej, man dör inte av det men man ser inte de långsiktiga följderna heller. Det tar länge innan följderna av användningen börjar synas. Familjerna märker det ganska direkt men vi som är utomstående vet inte hur länge personen har använt narkotika. (Informant 1.)

Den främsta faktorn till droganvändningen bland åländska ungdomar ur polisens synvinkel är samhällets normalisering till användningen av droger, främst cannabisanvändningen. Ser man på undersökningen som Folkhälsan har gjort och som presenteras i delkapitel 3.4 så verkar största delen av ungdomarna i Ålands Lyceum och Ålands Yrkehögskola tycka att det är bra att marijuana är olagligt. Om informanternas uppfattning är att ungdomarna har blivit så liberala gentemot cannabisanvändningen borde det också möjligen tyda på de vill att cannabisanvändningen skulle bli laglig. I och med detta verkar det som att informanternas uppfattning skiljer sig från ungdomarnas uppfattning. Andra faktorer som haft en betydande inverkan enligt informant 1 och 3 är att nuförtiden är droger lättillgängliga och information gällande ämnet finns att få nästan var som helst ifrån. Ungdomarna är väl medvetna om vem de kan fråga för att få tag på droger och vill de ha reda på information gällande droger finns allt på internet. Informant 3 menade att ungdomarna som inte är så källkritiska kan själva välja mellan olika källor på nätet för att få det specifika svar de söker. Informant 3 anser också att användningen av cannabis marknadsförs mycket. Vissa trycksaker har cannabislöv på sig och i större städer säljer de även tillbehör. Användningen framkommer även på andra ställen som i t.ex. Netflix serier. Detta gör att det blir svårt att undgå exponeringen eftersom nästan varje serie har något inlägg där någon röker cannabis.

Både Granqvist (2021) och Selänniemi & Desire (2019) har kommit fram till liknande slutsatser i sina undersökningar som presenteras i delkapitel 1.3. Tillgängligheten på droger har gjort det lättare för ungdomar att använda droger. Antingen får de narkotika av sina vänner eller så köper de det via internet. I undersökningen gjord av Folkhälsan på Åland och som presenteras i delkapitel 3.5 framkommer samma mönster. Av 893 elever i högstadietåldern kände 11,2 procent av dessa någon som kunde ge eller sälja narkotika och desto högre upp i åldersklasserna man går, känner allt fler individer någon som kan ge eller sälja narkotika åt dem. I Ålands Lyceum kände nästan hälften av 255 elever i årskurs 1 och 2 någon som kan ge eller sälja narkotika. Sparring (Agerberg, 2018) är också inne på samma spår. Enligt honom är det mer acceptabelt bland ungdomarna att experimentera med

droger eftersom narkotikan inte längre anses som stigmatiserande. Han menar att de ungdomar som enbart dricker alkohol likaväl kan ha kompisar som använder hasch, ecstasy eller amfetamin och därför likställer idag ungdomarna drog- och alkoholanvändningen mer (Agerberg, 2018, s. 211).

Det som kan anses vara förvånande är att ungdomar redan i högstadieåldern känner människor som kan ge eller sälja narkotika åt dem. Genom att se på tidigare undersökningar som gjorts gällande narkotikaanvändningen kan man ställa sig frågan vart samhället är på väg och hur man som enskilda individer skulle kunna påverka samhället så att denna uppåtgående spiral förhindras. En möjlig avväring skulle kunna vara att förbättra undervisningen inom ämnet i skolorna. Jämför man med Steffenhagens (Agerberg, 2018) åsikt som presenteras i delkapitel 3.2 anses detta onödigt eftersom ungdomar oftast är medvetna om att det är farligt att använda droger. Att man försöker ändra en ungs beteende genom upplysningar och information i skolorna har ett svagt stöd och det gäller nästan all pedagogisk metodik anser han.

Enligt informant 1 är barnen som har skilda föräldrar och ungdomarnas sysslöshet en bidragande faktor till användningen. Eftersom Åland är ett så litet samhälle blir ungdomarna lätt uttråkade då de inte har så mycket aktiviteter att ägna sig åt. De ungdomar som går i sjuan kan gå till ungdomsgårdar dit även sexorna är välkomna. Förutom det så finns det inte så mycket aktiviteter för ungdomarna att ägna sig åt på Åland förrän de blir 18 år och kan börja gå på krogar. Då uppstår det ett åldersspann enligt informant 1 i vilket ungdomarna inte har något att göra, vilket leder till att de exempelvis har hemmafester istället då föräldrarna är borta och där de sedan kommer i kontakt med både alkohol och annat. Enligt informant 1 ger föräldrarna sina barn fria tyglar i det sammanhanget och där borde det ske en förändring. Enligt Steffenhagen (Agerberg, 2018) borde det förebyggande arbetet riktas in på att förbättra kontakterna med föräldrarna och det omgivande samhället. Man borde medverka i program för fritidsaktiviteter och förbättra det psykosociala klimatet i skolan. Medverkande i program för fritidsaktiviteter är något som även informant 1 tog upp. Enligt informanten har ungdomarna på Åland för lite fritidsaktiviteter, vilket är en av orsakerna till att de har hemmafester istället där de sedan kommer i kontakt med saker de inte borde t.ex. narkotika. En möjlig orsak till att ungdomarna inte deltar i de fritidsaktiviteter som erbjuds på Åland kan vara för att aktiviteterna kostar ganska mycket, vilket gör det svårt för vissa att delta. En annan orsak kan även vara att ungdomarna inte vet vad det erbjuds för aktiviteter på Åland och därför borde man satsa på introducera olika aktiviteter.

Informant 1 ansåg också att de barn som har skilda föräldrar oftast hamnar i kläm mellan föräldrarna då de vill vara sina föräldrar till lags. Då det uppstår konflikter mellan föräldrarna vet de inte vems sida de ska välja, vilket leder till att barnen testar på gränserna och på det viset också kommer i kontakt

med saker de inte borde. Informant 1 är även inne på samma spår som Holmberg (1981) och Chein m.fl. (1969) som presenteras i delkapitel 3.2. Enligt dem är en av faktorerna (bland många andra) barn som kommer från splittrade familjer och där separationer, öppen fientlighet, skilsmässor och brist på värme har en bidragande faktor till att individen utvecklar "störda personligheter" som leder till att personen börjar använda narkotika. Varför skilsmässobarnen skulle vara en faktor gällande narkotikaanvändningen bland ungdomar är svårt att svara på, men det kan vara såsom informant 1 säger, att då det uppstår konflikter mellan föräldrar vet inte ungdomarna hur de skall reagera och testar därför på gränserna för att få ut en viss reaktion av föräldrarna. Det kan möjligen vara så att då ungdomarna har skilda föräldrar kan det uppstå en viss konflikt mellan föräldrarna och då föräldrarna inser att barnen blir i kläm så vill de gottgöra detta. När ungdomarna sedan testar gränserna och prövar t.ex. narkotika så ser föräldrarna mellan fingrarna och ger dem inte den tillrättavisning som de egentligen borde få. Ungdomarna utnyttjar detta och fortsätter att pröva gränser för att se hur långt de kan gå innan någon av föräldrarna faktiskt ingriper.

Vissa saker har enligt informanterna utvecklats gällande tekniken, vilket gör det lättare att misstänka att någon är påverkad av narkotika. Dock är det samma förutsättningar som förut att det måste finnas skäl att misstänka att någon är påverkad av narkotika för att man skall kunna testa personer. Alla informanter ansåg att det fanns olika sätt för att ta reda på om någon är påverkad av narkotika eller om de känner till någon som använder. Informant 2 ansåg att kommunikationen mellan kunder och polisen vid t.ex. ett förhör är det bästa sättet att få reda på information gällande kretsen där narkotika förekommer. Informant 3 och 1 ansåg att tekniken har utvecklats som t.ex. Dräger 5000 som är ett mätinstrument med vars hjälp man samlar saliv genom att lägga en vaddpinne i munnen som sedan körs igenom en anordning för analysering. Dock är det samma förutsättningar med detta, att kunden måste uppvisa någon form av drogtecken eller att det finns skäl att misstänka för att man skall kunna använda sig av Dräger 5000. Informant 1 ansåg att Dräger 5000 eller salivtesterna kanske används för ofta vid vissa tillfällen eftersom vissa kunder uppvisar liknande tecken då de är stressade som en person som skulle ha använt droger. Detta leder till att personer blir testade trots att de inte har använt droger. Nyare teknik innebär inte enbart fördelar. Då en person blir testad efter att ha uppvisat drogtecken kan testet i vissa fall visa ett felaktigt resultat. Testet kan antingen visa att personen har använt droger även om kunden inte har gjort det eller tvärtom, d.v.s. att personen har brukat men inget syns i mätinstrumentet. Dräger 5000 är ett bra mätningssalternativ, men enligt informant 1 skall polisen alltid ha i åtanke att det finns en möjlighet att resultatet är missvisande.

Exempel 5

Dräger 5000 har gjort det lättare att testa men grunderna för att få testa är ju densamma, personen måste uppvisa drogtecken eller att det finns skäl att misstänka för att man skall få använda narkotikatestet på personen (Informant 3).

Gällande korrelationen mellan användningen av narkotika bland åländska ungdomar och rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom där en eventuell ökning av rattfylleri skulle kunna indikera på att även narkotikaanvändningen skulle ha ökat så verkar det inte finnas ett samband. Jämför man resultatet från min undersökning gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland och statistiken gällande rattfylleri och grovt rattfylleri så verkar användningen ha ökat enligt polisen, men anmälningarna gällande rattfylleri och grovt rattfylleri har hållits på en stabil nivå eller kanske till och med avtagit i slutet på decenniet. Detta resultat kan anses överraskande för många ifall de har varit av den åsikten att antalet rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom har ökat under det senaste decenniet och att detta delvis skulle ha berott på att ungdomarna har börjat använda mera narkotika. Kanske det är som informanterna uppger, att användningen fortfarande är ett "hemlighetsmakeri" och ungdomarna väljer att inte köra då de är berusade på grund av risken att åka fast. Enligt Ihalainen (Lokaltapiola, 2020) som presenteras i delkapitel 3.6 har övervakningen i trafiken förbättrats under coronapandemin i Finland. I artikeln framkommer det att på grund av den rådande coronapandemin har polisen varit oroliga över att människor skulle köra mera i berusat tillstånd ifall de fortsätter att undvika kollektivtrafiken och inte umgås med vänner på stan, utan att de istället har hemma fester och väljer sedan att köra berusade. Dessa faktorer verkar inte ha något samband på Åland eftersom antalet totala rattfylleri har varit så lågt under de senaste åren. Polisen kanske har genomfört mindre alkohol- och narkotikatester gentemot vad de vanligtvis brukar göra på grund av rådande omständigheter, men istället kanske övervakningen har förbättrats som Ihalainen säger, även på Åland.

5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med min undersökning var att ta reda på ifall narkotikaanvändningen bland ungdomar uppfattas ha ökat på Åland mellan åren 2011—2021 enligt polisen och eventuella orsaker till detta. Jag ville även undersöka ifall rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom har ökat på Åland mellan åren 2011—2021, eftersom en eventuell ökning kan ge en indikation på att även narkotikaanvändningen bland ungdomarna skulle ha ökat.

Undersökningen har genomförts genom att intervjua tre polismän från Ålands polismyndighet. Eftersom resultatet baserar sig på informanternas egna uppfattningar och erfarenheter kring det undersökta fenomenet anses undersökningen vara av kvalitativ karaktär. Avgränsningen i arbetet var ungdomar i åldern 13—24 år, informanter från Ålands polismyndighet och statistik gällande rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom på Åland. Dessa avgränsningar valde jag eftersom ämnena tangerar varandra i undersökningen och jag ville inte att arbetet skulle bli för stort. För att hålla arbetet inom ramarna för avgränsningen gällande ungdomars narkotikaanvändning på Åland har jag arbetat med tre undersökningsfrågor. Dessa undersökningsfrågor är: 1. Har ungdomars droganvändning förändrats under det senaste decenniet på Åland ur polisens perspektiv? 2. Vilka faktorer har haft en betydande inverkan på droganvändningen bland ungdomar på Åland enligt polisen? 3. Har det skett förändringar under det senaste decenniet som gjort det lättare att misstänka att någon är påverkad av droger?

Teoribakgrunden i undersökningen baserar sig på teoretiska modeller kring orsaker till att en individ börjar bruka narkotika och tidigare undersökningar genomförda av Åsub och Folkhälsan kring ungdomars narkotikaanvändning på Åland. I kapitlet togs det även upp åländsk lagstiftning kring rattfylleri och grovt rattfylleri eftersom lagstiftningen på Åland är annorlunda gentemot lagstiftningen i Finland. I teorikapitlet presenterades även statistiken kring rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom på Åland och information gällande narkotika i trafiken.

Resultatet av min undersökning har presenterats genom att besvara mina frågeställningar. Svaret på första frågan är att narkotikaanvändningen bland ungdomarna har ökat på Åland enligt polisen. Ungdomarna på Åland använder mera narkotika nuförtiden. Gällande mängden olika sorters narkotika som ungdomarna använder var alla informanter oense om. Någon ansåg att ungdomarna enbart brukar marijuana och ecstasy medan någon annan ansåg att ungdomarna nuförtiden blandar olika sorters droger för att de skall kunna fortsätta droga sig och uppnå det rus de eftersträvar. Informanterna ansåg även att det finns ett blandmissbruk bland ungdomarna och att inkörsporren till att börja använda droger är då ungdomarna är alkoholpåverkade på fester och har svårt att säga nej då de blir tillfrågade ifall de vill testa droger. Droganvändningen bland ungdomar på Åland är fortfarande ett hemlighetsmakeri, men informanterna var alla överens om att dagens samhälle har blivit väldigt liberalt när gäller användningen av droger. Gällande den andra frågan som löd, vilka faktorer har haft en betydande inverkan på droganvändningen bland ungdomar på Åland enligt polisen?, var den främsta faktorn ungdomarnas positiva attitydförändring gentemot narkotikaanvändningen, främst cannabisanvändningen. Andra faktorer var att narkotikan nuförtiden är så lättillgänglig. Information om ämnet finns på internet och ungdomar känner till vem de skall fråga

för att få tag på narkotika. Någon informant ansåg även att narkotikan marknadsförs mera i t.ex. serier, vilket gör exponeringen svår att undgå. En annan informant ansåg att barn som har skilda föräldrar och att ungdomarna är sysslösa på Åland utgör andra faktorer. Beträffande tredje frågan som löd, har det skett förändringar under det senaste decenniet som gjort det lättare att misstänka att någon är påverkad av droger?, ansåg någon informant att förhör är det bästa sättet att få reda på kretsen där narkotika förekommer, medan de andra informanterna ansåg att tekniken har utvecklats så att det har blivit lättare att misstänka att någon är påverkad av narkotika.

På basis av informanternas egna upplevelser och erfarenheter har många korrelationer kunnat kopplas till teorin. Teorin stämde kanske inte helt överens med informanternas åsikt, som t.ex. att inkörsporren till narkotikaanvändningen är då ungdomarna är alkoholpåverkade på fester och prövar på droger. Goldbergs (2010) teori är att det är flera små och stora händelser i en persons liv som formar individen till en person med negativ självbild som sedan leder till avvikarkarriären. En enskild händelse i individens liv kan inte vara en enskild nämnare till att individen börjar använda narkotika.

Beträffande den valda metoden var det en nackdel att jag endast kunde intervjua ett fåtal informanter och undersökningens resultatet baserar sig på informanternas uppfattningar. Detta betyder att jag har varit tvungen att dra en generell slutsats utgående från ett fåtal informanters utsagor. I det här fallet hade det varit bättre att använda sig av en kvantitativ metod genom vilken jag skulle ha kunnat skicka ut en enkät till en större grupp människor, vilket kanske skulle ha gett ett mer tillförlitligt resultat. Materialet som jag har använt mig av som stöd vid analysen av mitt resultat har delvis gett ett missvisande resultat eftersom antalet respondenter varit få. Därför ska denna undersökning tolkas med försiktighet och enbart användas som riktlinje beträffande ungdomars narkotikaanvändning på Åland. Validiteten i mitt arbete anser jag är hög eftersom jag undersökt det som jag avsett att undersöka t.ex. genom mina frågeställningar som är utformade för att besvara syftet med undersökningen och jag har använt mig av relevant teori i arbetet.

Beträffande att undersöka utvecklingen kring ungdomars narkotikaanvändning kunde en kvantitativ undersökning ha varit lämpligare. Då man använder sig av en kvantitativ undersökning kan man nå ut till en större grupp människor vilket ger en bättre överblick över det man avser att undersöka som i det här fallet var ungdomars narkotikaanvändning på Åland. Då skulle jag inte ha fått lika ingående information som jag fick med hjälp av den kvalitativa undersökningen men jag anser ändå att en kvantitativ undersökning skulle ha gett mig en bättre uppfattning om användningen. Lärdomsprovsprocessen har dock gett mig nya tankar kring hur man generellt kunde få fler respondenter att svara på enkäter som skickas ut. Eftersom respondenterna har varit få i de andra

kvantitativa undersökningarna som gjorts på Åland under årens lopp borde man genomföra fler undersökningar, i vilka man skickar ut enkäter till skolor istället. Om man skulle skicka ut enkäterna i skolorna istället för att skicka ut dem per post till befolkningen kunde antalet respondenter möjligen öka markant, vilket kunde ge ett mer tillförlitligt resultat. Det kunde även forskas vidare kring orsaker till att ungdomarna börjar använda narkotika, exempelvis om det är vissa specifika händelser i livet som är avgörande ifall en individ börjar använda narkotika eller inte. Efter genomförandet av denna undersökning har även mitt eget synsätt kring att ungdomar börjar använda narkotika förändrats och jag tror att i framtiden då jag stöter på individer som använder narkotika så har jag en bättre förståelse för dem.

REFERENSER

- Academic, W. (2022). *AW*. Hämtat från <https://www.academicwork.se/insights/arbetsgivare/intervjutekniker>
- Agerberg, M. (2018). *Kidnappad hjärna*. Lund, Studentlitteratur.
- Droglänken. (den 12 12 2005). *Droglänken.fi*. Hämtat från <https://paihdelinkki.fi/sv/databank/informationssnuttar/missbruk-i-trafiken/narkotika-i-trafiken>
- Folkhälsan. (2021). Drogvaneundersökning Ålands Lyceum & Ålands Yrkeshögskola. Mariehamn.
- Goldberg, T. (2010). *Hur blir man narkoman*. Solna, Academic Publishing of Sweden.
- Granqvist, C. (2021). *Har narkotika användningen ökat bland ungdomar i Helsingfors?* Tammerfors: Polisyrkeshögskolan.
- Gunnarsson, R. (den 13 03 2002). *Infovoice*. Hämtat från Validitet och reliabilitet: <https://infovoice.se/fou/bok/10000035.shtml>
- Infovocie. (den 01 05 2002). *Infovoice*. Hämtat från <https://infovoice.se/fou/bok/kvalmet/10000009.shtml>
- Lokaltapiola. (den 2 9 2020). *lokaltapiola*. Hämtat från <https://www.lahitapiola.fi/sv/om-lokaltapiola/nyhetsrum/nyheter-och-meddelanden/nyheter/uutinen/1509565811023>
- Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund, Studentlitteratur.
- Polstat. (u.d.). Rattfylleri och grovt rattfylleri som kommit till polisens kännedom. Mariehamn.
- Ringbom-Fonsel, E. (2016). *svenska yle*. Hämtat från <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/09/13/allt-fler-unga-pa-aland-anvander-cannabis>
- Selänniemi, K., & Rönngren, D. (2019). *Nej, detta kommer jag aldrig utsätta mig själv för*. Vasa: Theseus.
- Steinar Kvale, S. B. (2017). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3:5 uppl.). (S. E. Torhjell, Övers.) Lund, Studentlitteratur.
- Stockholm, B. (2021). *Beroendecentrum Stockholm*. Hämtat från <https://www.beroendecentrum.se/fakta/droger/lsd-och-andra-hallucinogener/>
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund, Studentlitteratur.
- Ungdomsstyrelse. (2010). Ungdom och ungdomspolitik. Stockholm. Hämtat från <https://www.mucf.se/sites/default/files/2013/04/ungdom-och-ungdomspolitik.pdf>
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer*.
- Välfärd. (den 27 11 2020). Sharp increase in drug experimentation from one generation to another – nearly half experiment with drugs.
- Åsub. (2016). *Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor*. Mariehamn: ÅSUB.
- Åsub. (2021). *Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor*. Mariehamn: ÅSUB

Bilaga 1 Intervjufrågor

- Har ungdomars droganvändning ändrat under de senaste decenniet på Åland ur polisens perspektiv?

- Har det skett förändringar i mängden droger som ungdomar brukar?
- Använder ungdomarna enbart droger eller blandar de droger med andra preparat/drycker?
- brukar ungdomar mer öppet droger än tidigare?
- Har ungdomars syn på droger ändrat under de senaste decenniet?

- Vilka faktorer har haft en betydande inverkan på droganvändningen bland ungdomar på Åland enligt polisen?

- Trender?
- Umgänge?
- generationer?
- Samhällets normalisering av droger och dess användning?

- Har det skett förändringar under de senaste decenniet som gjort det lättare att misstänka att någon är påverkad av droger

- Nyare teknik?
- Annan kunskap hos polisen?
- Annat?